

GOSPODINJA IN MATI

LETO 1944

24. MAJA

ŠT. 19

VZGOJA

Nravstvenost

Pod npravstvenostjo v ožjem pomenu razumemo spodobnost, ki se naj kaže v govorjenju, obleki, v vsem vedenju napram sebi in svoji okolici.

Spodobnost v govoru. Ni tisto najgrše, kar človeka umaže od zunaj. Umazana obleka se hitro zamenja s čisto, koža na telesu se opere z vodo in milom, ni pa tako lahko očistiti duše, ko se je enkrat nabralo preveč umazanije v nji. Kako bi morali tedaj čuvati otroško dušo, ki je nežna, čista, a tudi brž dovzetna za vse vnanje vtise. A kakor da se je svet zaklel, da mora te čiste duše umazati, kar se le da brž. Lepaki z nernavnimi slikami, umazane knjige, grdo vedenje odraslih, predvsem pa govorjenje. Otroci poslušajo, si zapomnijo, da, celo ponavljajo grde besede, še predno znajo čitati in predno razumejo umazanost slik in vedenja.

Dostikrat so le grde psovke, s katerimi se domači v svoji nespravljalivosti obkladajo, ali ki si jih oče in mati v medsebojni mržnji zmečeta v obraz. Slišijo se vsa živalska imena, le »človek« ni med njimi. Pa to je še najmanjši greh, če se ljudje primerjajo z živalmi. Kdo ne pozna ostudnejših gostilniških kvant, dvoumnih šal razuzdanca ali pa preklinjanja in pridušanja človeka, ki v besu kar bruha iz sebe največjo umazanijo, ki jo premore človeška duša. In kdo še ni slišal in se s studom odvrčal od umazanega govorjenja človeka, ki je poniževal in blatil vse, kar bi imelo biti sveta in nedotakljiva last človeške duše človeku, ki je jemal svetost zakonu, spoštovanje roditeljem in teptal v blato čistost prave ljubezni.

Govorje človeku, ki s takim govorjenjem pohujša nedolžno dušo mladega človeka. »Boljše bi bilo, da se mu obesi mlinski kamen na vrat in se potopi na dno morja,« pravi sv. pismo.

Najhujše pa je, kadar se kvanta, preklinjanje in grdo govorjenje spravijo nad najvišje in najlepše kar imamo, nad Boga in prečisto Devico. Slovenski jezik za take ostudne preklinjalce niti nima dovolj »krepkih« izrazov, temveč si jih morajo izposoditi v jeziku drugih narodov, predvsem najbližjega, italijanskega

Kaj vendar imajo ljudje od kvantanja, pridušanja in grdega govorjenja? Nekdo to tako razlaga, da se včasih nabere v človeški duši toliko jeze, razočaranja, sovraštva, pohlepa in druge navlake, kakor se nabirajo zunaj črni oblaki za nevihto. Vse to se pač mora na nek način sprostiti. In ko se izgrmi, iztresa in izlije, je spet vse dobro in čisto. Ta primera pa za človeka ne drži; človek, ki govori ne bo s tem postal nič boljši in njegova duša čistejša, ampak čimdalje grša. To so slabiči, ki se ne morejo življenju, ki jih morda bolj ali manj tepe, drugače maščevati kakor s tako umazanijo. Ne znajo se takoj spočetka upreti in zabraniti slabim mislim, pohlepu, sovraštvu in drugim slabim lastnostim vhoda v dušo in srce. Potem se veda, ko se je že dovolj nabralo, odpirajo in »zračijo« svojo notranjost, s katero umažejo potem še vso svojo okolico.

Otrok se nauči nespodobnega govorjenja doma, dostikrat med tovariši v šoli, med pobalini na cesti in pozneje kot mladenič v slabi družini in pri vojakih. Kako mora biti tedaj otroška duša odporna že v najnežnejših letih napram tolikim priložnostim, da se ne pohujša. Čisto življenje staršev, zgled pri domačih razgovorih, ki ne poznajo nespodobnih besedi, skrajna sramežljivost v vsem ravnanju, to je edina pot, da se otroku že zmlada zagnjusi ostudna beseda in kletev, ki bi jo drugje slišal.

Od besede do dejanja ni več daleč. Moškemu, ki rad nesramno govori, ne bi smelo nobeno dekle zaupati, dekle, ki rado kvanta, ne bo poštenemu mladeniču dobra gospodinja in skrbna vzgojiteljica njegovih otrok. Če smo kdaj v dvomu, ali bi zaupali tujemu človeku ali ne, poslušajmo njegovo govorjenje, pa si bomo hitro na jasnem. Ne samo, kdor kvanta in grdo govori, tudi tistemu, ki o vsem in vsakemu zaničljivo govori, ki vse vrednote omalovažuje, ne bi smeli kaj prida verjeti. Človek, ki ničesar ne spoštuje, tudi tistega ne bo, s katerim ima ravnokar opravka.

Res je, da je človeku kar v naravi, zlasti moškemu, da rad zaropota in zarobanti, če trenutno ne more premagati ali »požrti« svoje jeze, toda saj imamo tudi v slovenščini krepke izraze, ki ničesar ne pomenijo, pa

vendar služijo svojemu namenu. »Primaruha, sapramiš, kozja brada«, in tako naprej, teh se po potrebi vsak jeziljivec poslužuje, le kvante in drugih ostudnih besed ne bi smel

slišati ne otrok, ne odrasel človek, ki mu je na srcu, ne samo lepota domačega jezika, ampak tudi duševna lepota slovenskega naroda.

PERUTNINA

Gos

Gos je tudi vodna žival, vendar se je rodnemu življenju že zelo odvadila. Njena glavna hrana je zelenjava, zato je reja gosi uspešna in dobičkanosna tam, kjer so zeleni pašniki. Ker gosi silno uničijo travo, je dobro, če se pašnik oddeli z zasilno prenosno ograjo, ki se po potrebi prestavlja. Ko popasejo travo v enem ograjenem prostoru, se ograja prestavi na drugi del, tretji itd. Prvi predeli medtem zopet ozelenijo in imajo na ta način živali pašo skozi celo leto. V dovolj globokih koritcih pa morajo imeti gosi vedno na razpolago pitno vodo. Najboljše je, če stojijo ta koritca na zunanji strani ograje, ker se na ta način gosi preveč ne umazejo, kar je važno zaradi perja.

Enemu gosaku se dodeli štiri do šest gosi. Gosak se loči od gosi po daljših nogah in daljšem vratu. Gosi imajo širok trup na kratkih nogah. Januarja ali februarja začno gosi nesti in znesejo 10—15 jajc, katere lahko podložimo goski, ki dobro vali, le mir mora imeti. Valjenje traja 30 dni. Ker je gos težka in okorna, se mora paziti, ko se mladiči valijo, da jih ne zaduši. Protí koncu valjenja, posebno če je že v toplejšem času, se jajca večkrat poškrabi s toplo vodo, ali pa se jih za par minut namaka v topli vodi, da se kožica pod lupino preveč ne izsuši. Preveč suha kožica je tako močna, da je razvita živalca ne more pretrgati in se zaduši. Če se mlade živali primerno krmi, so z 10 do 12 tedni, tik preden se operijo, dobre za prodajo.

Gojenje gosi je važnega gospodarskega pomena, ker hitro rastejo in dosežejo pri primerni hrani precejšnjo težo. Opitane dajo precej masti, ki se dobro prodaja, potem so znana gosja jetra, perje in puh.

Krmljenje mladih gosi za meso se prične takoj. V začetku se jih hrani po petkrat na dan, pozneje samo trikrat. Hrano se jim daje v lesena koritca in sicer toliko, kolikor naenkrat požoro. Hrani se jih z mehko hrano, narejeno iz ječmenove ali ovsene moke, drobno zrezane zelenjave ter malim dodatkom sira iz posnetega mleka. Na razpolago morajo imeti dovolj pitne vode. Tako hranjene gosi imajo zelo okusno meso in so z deset do dvanaajstimi tedni dobre za prodajo.

Pitanje starih gosi za mast se prične v jesen in traja en mesec. V ta namen se za-

pre živali v tesno ograjene prostore — lope, hlevčke ali gajbice. Ako živali same rade jedo, se jim da trikrat dnevno krmo, narejeno iz ječmenove ali ovsene moke, kuhanega fižola ali graha, z dodatkom mesene ali ribje moke ali pa sira, narejenega iz kislega mleka. Če živali same nerade žrō, se naredi iz te zmesi svaljke in se živali šopa. Vendar šopanje ne sme trajati več kakor dvajset dni. Vsak dan se jim da tudi nekaj zelenjave ali kaljenega ovsa ali ječmena. Na razpolago morajo imeti dovolj pitne vode. Pri nas je zelo razširjen običaj pitanja s koruzo, vendar dajejo živali pri pitanju z zgoraj navedeno hrano prav toliko masti in mesa, ki pa je neprimerno okusnejše kakor mast in meso gosi, pitanih s koruzo. Pitanje na mast se posebno izplača, ker se gosja mast dobro prodaja. V Franciji in Nemčiji se za kuhanje uporablja več gosje kakor svinjske masti.

Če hočemo dobiti velika gosja jetra, bi so znana delikatesa, imamo živali, ki jih pitamo, tesno zaprte v toplih prostorih ter jim dajemo slano hrano in tudi pitna voda se močno osoli.

Nasveti za dom

Če čevlji škripajo, jih postavimo čez noč v vodo, seveda samo podplate. Naslednji dan pa jih moramo pustiti več ur, da se posušijo in neprijetni glasovi bodo izginili.

Če žeblje denemo za eno uro v olje, jih z lahkoto zabijemo v zid in v še tako trdo tvarino.

Če je soba sveže prepleskana in ne moremo prenašati duha po sveži barvi, postavimo vanjo vedro vode, v katero smo narezali dve čebuli. Lahko dodamo tudi še pest sena.

Zelenjava, ki smo jo že zvečer očistili, ostane sveža, če jo zavijemo v prt, namočen v kisu.

Črne usnje postane zopet bolj novo, če ga zdrgnemo z notranjo plastjo oranžnega olupka.

Pri podpisovanju moramo biti zelo previdni. Nikdar ne smemo kake stvari podpisati, če je nismo prej pazljivo prebrali. Lahkomiselnost v tej stvari nas lahko spravi v velike neprijetnosti.

Lekarna v kuhinji

Marsikateri gospodinja je premalo znano, da jim tudi kuhinja s svojimi vsakdanjimi živili nemalokrat prvo pomoč v boleznih ali za poškodbe.

Ce se kuharica vreže ali kakorkoli rani in nima pri rokah nikakega razkuževalnega sredstva in sterilizirane obveze, kaj naj stori? Nekoliko medu je morda, kljub vojni stiski, le še v hiši. Rano zamaže z medom in že je kar najbolje obvarovana. Včasih je obveza kar odveč, posebno če gre za manjše poškodbe. Med potegne vlago iz rane in jo na ta način očisti. Vitamini v medu pa pospešijo zacelitev.

Sladkor imamo vedno pri rokah, čeprav v omejeni količini. Zelo uspešno ga lahko rabimo kot pomirjevalno ali uspavalno sredstvo. Če ga raztopimo v večji količini v vodi ali kateri koli tekočini in ga zavzijemo pol ure preden ležemo h počitku, služi kot prvovrstno uspavalno sredstvo. Ima pa pred drugimi uspavalnimi sredstvi to odlično prednost, da je popolnoma nesškodljivo.

Prav tako koristna je za prvo pomoč kuhinjska sol. Raztopljeno v vodi v manjši količini uporabljamo za zasilne obveze pri različnih poškodbah, dokler ne pride zdravnik. Uporabljamo jo za izpiranje oči; majhno žličko na kozarec mlačne vode. Take lopeli so zelo primerne, če so oči od prehlada zardele. Seveda ne smemo po kopeli prekmalu na zrak.

V to skupino preprostih zdravil spada tudi jedilna soda, ki jo uporabljamo za mehčanje vode. Pogostokrat jo ljudje uporabljajo proti zgagi. Vendar pa za to ni priporočljiva. Trenutno res prinese olajšanje, a stalna uporaba zdravstveno stanje le poslabša. Pač pa je jedilna soda zelo dobro sredstvo za nego zob in ust, ker uniči vse razkrajajoče glivice. Zobje postanejo beli in sluznica v ustih se očisti. Uporabljamo jo za grgranje. Ta način je posebno priporočljiv za bolnike, ki si zaradi ležanja težko čistijo zobe. Tudi preprečuje nastajanje zobnega kamna.

Kako pomivamo

Umazane posode, posebno mastne ne smemo nikdar splahniti z mrzlo vodo, ker se maščoba strdi in jo je potem težko odstraniti.

Da postane posoda bolj snažna, najprej izmijemo ostanke jedi s čisto vročo vodo. To vodo porabimo potem kot pomije za prašiče. V drugo vročo vodo denemo nekoliko sode. Nato pa splahnemo še v drugi čisti vodi, ki pa mora tudi biti vroča, ker se potem posoda hitreje in bolje posuši.

Ni prav, da denemo vso posodo naenkrat v škač za pomivanje. Najprej pomijemo manj umazano in manj mastno posodo, kakor na primer skodelice za kavo ali čaj, nato krožnike, pribor in končno šele lonce in podobno. Ko pomivamo pribor, je najbolje, da razdelimo vsako vrsto pribora posebej in sicer žlice posebej, vilice posebej in nože posebej. Tudi ko jih sušimo, naj bodo ločeni. Ko zložimo pomito posodo na mizo, da se posuši, položimo pod njo brisačo, da posoda ne zdrkne. Če je voda pri pomivanju dovolj vroča, se posoda kmalu posuši in je skoraj ni treba brisati. Na ta način torej štedimo z brisačami.

Krpe za pomivanje moramo vsakokrat dobro oprati in posušiti. Od časa do časa jih moramo tudi prekuhati, kakor drugo perilo. Umazane cunje po kotih nikakor niso najboljše spričevalo za gospodinja.

Prvi čeveljčki

Nikjer ni vzajemnost tako velika in tako iskrena kot med materami. Če katera pričakuje otročička, so roke vseh njenih znank in sorodnic zaposlene. Marsikatera mlada mati je že bila presenečena, ko jo je obiskala kakšna ženska, ki ji je bila le malo znana, in ji prinesla zavojček za težko pričakovane novega zemljana. Zdi se, kot da vzbudi rojstvo otroka vsa dobra nagnjenja v človeku in željo, da bi izrazil svoje veselje nad porajajočim se novim življenjem. Kar ginljivo je, kako si nekatere ženske, ki bi jim take požrtvovalnosti človek niti ne prisodil, prizadevajo, da bi malček imel vsega, česar potrebuje. Tudi če je mati še tako revna, dobi vse kar rabi, če ne drugače, pa na posodo. Prav tukaj se ljudje pokažejo najbolj nesebične in najbolj dobre.

Da mati odstopi košaro ali posteljico, ki je ne rabi in ki jo bo pozneje, ko jo bo rabila, dobila nazaj, to pač že ni bogve kaj. A kdo bi hotel podariti svoje prve čeveljčke? Kdo bi odprl predal, kjer hrani spomine iz svojih prvih otroških let, vzame iz njega svoje prve čeveljčke, jih zavije v lep papir in jih nese v dar novemu zemljanu, da bo v njih naredil prve korake? A vendar se tudi to zgodi. Neka ženska je prinesla mladi materi majhen zavojček in ko ga je njen mali, ki je bil že cel junak, radovedno odvijal, je ženska zašepetala: »To so bili moji prvi čeveljčki.« Mali ni razumel njenih besed. Ves srečen je pograbil čeveljčke za lepe, modre trakove. Mati pa je bila ginjena. Tako lepega darila ni dobila še nikdar. Saj niso bili le čeveljčki. Bil je v tem izraz zapanjanja, da bo ravnala s čeveljčki tako, kakor zaslužijo. Da bo spoštovala spomine, ki so

zvezani z njimi in da bo skrbno pazila nanje.

Polonosno koraka mali v prvih čevljkah iz modrega blaga in z močnimi podplati. Tako so lepi, kot bi bili novi. Koliko so bili stari? Mati skrbno zaveže modre trakove, mali pa jih urno zopet odveže. Oba se smejeta. Zvečer jih noče dati materi. Zaspí, trdno držeč modre trakove v malih rožnatih ročicah.

Ko pa je zaspal, mu jih mamica previdno vzame iz rok. Skrbno postavi drugega poleg drugega, jih ljubeče gleda in sanja. Sanja o prvih korakih darovalke in o davno minulem otroškem življenju polnem sreče in veselja, a bržkone tudi trpljenja. Ob takim razmišljanju dela tudi sklepe. Skrbno bo spravila vse otrokove stvari in jih bo pozneje podarila potrebnim da ne bodo brez koristi trohnele v omari, ampak bodo osrečile in razveselile druge malčke.

Novost v ženskem svetu

Neki francoski inženir, ki je stanoval v sobi, ki je imela okna obrnjena proti severu, je s pomočjo zrcal usmeril sončne žarke s strehe skozi okno v svojo sobo. Več velikih podjetij je izrabilo to njegovo iznajdbo in na isti način razsvetlilo temne pritrilne prostore. Morda ne bo trajalo več dolgo, ko si bo mogel vsakdo nabaviti tako pripravo, da bo mogel napolniti s sončnimi žarki tudi temne, proti severu ležeče sobe.

V Ameriki so iznašli posebno pripravo, ki sama odpira vrata, če se jim človek približa. Če so vrata tako opremljena, ni več nevarnosti, da bi gospodinjki zdrknila posoda iz rok, ko skuša s komolcem odpreti vrata.

Nek tehnik je spravil v promet nogavice, ki so prepojene z nageljnovim oljem in drugimi kemičnimi snovmi, ki preprečujejo komarjem in drugim nadležnim žuželkam dostop do kože in zato take nogavice varujejo pred pikom teh žuželk.

Ponekod so začeli prodajati nogavice ne več po parih, ampak po pet komadov skupaj. Če se torej ena nogavica strga, ni treba druge, ki je še dobra, vreči proč, ampak imamo za njo nadomestilo. Isto je tudi z rokavicami. Navadno se desna rokavica mnogo prej raztrga ali pa jo kje zgrubimo. Zato nikakor ne bi bilo napačno, če bi mogli kupiti dve desni rokavici in eno levo.

Če človek smrči

Kako mučno je, če moraš spati poleg človeka, ki smrči. Marsikdo ima tako rahlo spanje, da ga prebudi smrčanje celo iz sosednje sobe.

Vzrok smrčanja je lahko v zamašitju nosnic, zaradi nabreklosti sluznic, bolezenskem povečanju nekaterih delov, tako da zrak ne more prosto skozi. Zgodi se tudi, da se zoži notranji del nosnic. Človek v spanju odpre usta in — smrči.

Niti niso potrebne trajne organske spremembe. Že če kri sili v glavo, sluznice v nosu tako nabreknejo, da se prehod zoži do polovice. To se pogosto zgodi pri ljudeh, ki so bolni na jetrih, ali pa pri takih, ki so nezmerni v jedi in pijači.

So pa primeri, ko zdravi organi ne delujejo pravilno. V budnem stanju imamo usta zaprta in jezik leži ravno v ustni votlini. V spanju pa se spodnja čeljust lahko povesti in jezik pade nazaj ter tako ovira prehod zraku. Seveda je v tem primeru smrčanje neizogibno. Še več drugih nerodnosti v organizmu je, ki povzročajo smrčanje.

Drugi pa krepkeje srčce in treba jih je močno stresiti, da prenehajo z godbo. Tu je večkrat vzrok preobilice ogljikove kisline.

Toda ne zanima nas toliko kaj je vzrok smrčanja, ampak kako temu odpomoči. Dejstvo je, da je to vedno mogoče.

Ni odveč, če se posvetujemo z zdravnikom, da ta ugotovi vzrok smrčanja in če gre za mehanično oviro, da jo odstrani. Na ta način bi bilo ozdravljenih najmanj 75 odstotkov smrčalcev.

Splošna navodila pa so: zgodnja in lahka večerja; za odstranitev premočnega krvnega pritiska s tem, da leži glava precej visoko in da so noge tople. Isti namen dosežemo z gorčičnimi nožnimi kopelmi preden gremo h počitku. Večkrat preprečimo smrčanje na ta način, da ležimo na strani. Večina smrčalcev je najbolj glasnih kadar ležijo vznak.

Samo porabljena papirnata vrečica

Res, da zdaj na papir za zavijanje in vrečice bolj pazimo, kot smo to delali včasih. Vendar pa se tudi zdaj še zgodi, da vržemo kakšno vrečico v ogenj, ker se nam morda zdi premajhna in nerabna. A nemalokrat se zgodi, da kakšno stvar prav tedaj rabimo, ko smo jo zavrgli; isto je tudi z vrečicami. Tudi na malenkostne stvari moramo paziti, ker nam nemalokrat lahko koristijo, ko na to niti ne mislimo. In prav vrečice lahko porabimo na najrazličnejše načine; le premisliti moramo nekoliko. Lepo jih pogladimo in spravimo v predal, kjer zavzamejo tako malo prostora. Male trioglate vrečice nam prav dobro služijo za nalivanje v steklenice, če nimamo koristnega ali steklenega lijaka pri roki. Treba je samo, da naredimo v vrečico majhno luknjo. V večjo vrečico lahko denemo klobčič motvoza tako, da konec motvoza visi iz nje. Vrečico obesimo z majhno vrvico na zid. Tako lahko uporabljamo motvoz ne da bi se klobčič razvil in zmedel.

Kadar meljemo posušene skorje ali orehova jedra in podobno, letijo drobtine na vse strani. Če privežemo na strojček vrečico, se nam zaradi te neprilike ne bo treba več razburjati.